

Biblioteksplan för Skara kommun

Kunskapsförmedling, läslust, kulturerfvelser,
demokrati

Beslutande insats: Skara Kommunfullmäktige

Beslutsdatum: 2026-04-27 § 40

Dokumentansvarig: Bibliotekschef

Diarienummer: KS 2026/88

Innehåll

Biblioteksplan för Skara kommun	1
Innehåll	2
1. Inledning	3
2. Ramar för biblioteksplanen.....	4
3. Nuläge	5
3.1 Stift och landsbiblioteket	5
3.2 Skolbibliotek.....	6
4. Omvärldsfaktorer	6
4.1 Närvärldsfaktorer.....	7
5. Skara Stifts- och landsbibliotek.....	8
5.1 Vision och mål	8
5.2 Prioriterade utvecklingsområden för Skara stift och landsbibliotek	9
5.3 Folkbibliotekets roll vid samhällelig kris	9
6. Skolbibliotek.....	10
6.1 Vision och mål	10
6.2 Prioriterade utvecklingsområden.....	10
6.3 Organisation och ansvar	11
7. Uppföljning	11
8. Planperiod	11

1. Inledning

Skara kommun strävar efter att tillhandahålla högkvalitativa bibliotekstjänster som bidrar till kommunens utveckling och invånarnas livskvalitet. Denna biblioteksplan avser att skapa en strategisk ram för biblioteksverksamhetens utveckling under de kommande fem åren, med fokus på tillgänglighet, inkludering, och digitalisering.

Skara kommuns biblioteksverksamhet är indelad i två delar, som visserligen på flera sätt är integrerade i varandra. Denna biblioteksplan inkluderar båda dessa delar. Biblioteksplanen är uppdelad i en generell del som hanterar övergripande biblioteksfrågor, och en del för de olika biblioteken, Stift och landsbiblioteket samt Skolbiblioteken, som hanterar specifika frågor rörande respektive del.

Stifts- och landsbiblioteket i Skara kommun är beläget i två byggnader, folkbiblioteket i ”Nya biblioteket” och forskaravdelningen och Bokäventyret i ”Gamla biblioteket”. Utöver dessa finns skolbibliotek på kommunens åtta grundskolor samt på den kommunala gymnasieskolan. Folkbiblioteket bedriver till viss del uppsökande verksamhet gentemot förskolor, BVC, äldreboenden och SFI.

På många sätt påminner de olika biblioteken, Stift och landsbiblioteket och skolbiblioteken, om varandra. Det finns dock skillnader i funktion och uppdrag. Denna biblioteksplan vill visa på vad som skiljer sig åt mellan de olika uppdragen, men också visa på likheter för att främja en god samverkan mellan de olika biblioteken. Enkelt uttryckt:

Folkbibliotek	Skolbibliotek
En kultur- och kunskapsinstitution	Pedagogisk resurs för skolan
Tillgängligheten på fritiden är frivillig	Kopplad till lärande och undervisning
Till för alla på samma villkor och på samma servicenivå	Specialanpassat för skolans elever och medarbetare
Tillhandahålla allsidig media efter användarens behov. Verka för fritt och frivilligt läsande och lärande	Tillhandahålla media enligt skolans pedagogiska behov kopplat till läroplanen

I kommunen finns utöver biblioteket i kommunal regi också fristående bibliotek och andra historiska litterära samlingar i närliggande verksamheter som exempelvis på Sveriges Lantbruksuniversitet, på Västergötlands museum, på Garnisonsmuseet och på Skara skolscen.

2. Ramar för biblioteksplanen

Biblioteksverksamheten i Skara kommun styrs av lagar och riktlinjer på nationell och internationell nivå. Nationellt sett styrs verksamheten av bibliotekslagen (2013:801), skollagen (2010:800).

Bibliotekslagen som uppdrar åt biblioteken att:

- *verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning,*
- *främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt,*
- *vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov,*
- *utbudet av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet,*
- *särskilt främja läsning och tillgång till litteratur,*
- *verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet,*
- *ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar*

Bibliotekslagen fastställer även att folkbiblioteken är till för alla. Men särskild uppmärksamhet ska ägnas åt fyra prioriterade målgrupper:

- Personer med funktionsnedsättning
- Nationella minoriteter
- Personer med annat modersmål än svenska
- Barn och ungdomar

Sedan 2025 har skollagen (SFS nr. 2010:800) skärpts för att ge alla elever rätt till ett bemannat skolbibliotek på den egna skolan, med fokus på att stödja undervisningen, främja läsning och stärka medie- och informationskunnighet. Verksamheten ska vara en samlad resurs med en utbildad personal, i första hand bibliotekarie, och stödja både analoga och digitala medier för att stärka elevers språkliga och digitala kompetens.

Biblioteksplanen lutar också sig mot den nationella biblioteksstrategin som Kungliga biblioteket i har tagit fram år 2022. Denna strategi belyser viktiga utmaningar och möjligheter för svenska bibliotek och ger vägledning för hur de kan utvecklas på ett framgångsrikt sätt. På internationellt plan tar denna biblioteksplan hänsyn till Agenda 2030, FN:s handlingsplan för hållbar utveckling. Internationellt sett beaktar planen även Unescos folkbiblioteksmanifest (1999) samt Barnkonventionen.

Biblioteksplanen förhåller sig till den regionala biblioteksplanen Kultur i Väst 2024-2027, Skara kommuns Vision, Skara kommuns strategisk plan och budget och andra relevanta kommunala dokument. Dessa styrdokument sätter ramarna för bibliotekets verksamhet och inriktning.

3. Nuläge

I Skara kommun drivs biblioteksverksamhet i huvudsak inom två av kommunens förvaltningar, Kultur och fritid, som ansvarar för Stifts- och landsbiblioteket, samt Barn och utbildning som ansvarar för skolbiblioteken.

3.1 Stift och landsbiblioteket

Med Sveriges kanske äldsta intakta bibliotekssamling har Skara kommun en unik bibliotekstradition. Namnet Stifts och landsbiblioteket kommer från en tid då det motsvarade en specifik biblioteksform som idag egentligen inte existerar. Under en tid var biblioteket i Skara också ett länsbibliotek men detta uppdrag är sedan länge avslutat.

Idag inkluderar biblioteksverksamheten ”nya biblioteket”, som är det kommunala folkbiblioteket, samt ”gamla biblioteket” med forskaravdelningen och Bokäventyret. Skara kommun bär därmed ett större biblioteksansvar jämfört med andra kommuner. Det är relativt unikt med ett så stort kommunalt ansvar för en samling av det kulturhistoriska värde som Skara förvaltar.

Biblioteket är anpassat efter nutidens krav och förväntningar på tillgänglighet och digitalt utbud. Det finns ett stort bokbestånd inom fakta- och skönlitteratur för barn och vuxna, samt specialmedia så som lättläst litteratur, storstilböcker och digitala lösningar för den som är i behov av anpassade medier. Biblioteket har också ett bestånd anpassat utifrån de språk som kommuninvånarna talar.

För att kunna erbjuda bibliotekets användare så mycket bibliotek som möjligt har Skara kommun investerat i ett väl fungerande Meröppetsystem och erbjuder generösa öppettider, på nya biblioteket, även när det inte är personal på plats.

Bibliotekens uppdrag inom kunskapsförmedling och i att tillgodose människors behov av information delas på flera sätt med andra folkbildande verksamheter inom civilsamhället, så

som studieförbund och föreningsliv. Här i Skara kommuns bibliotek ett väl uppbyggt samarbete som resulterar i ett brett utbud av olika kultur- och folkbildningsaktiviteter.

Forskaravdelning, med anor från medeltiden, förvaltar en samling på cirka 3000 hyllmeter från medeltiden och framåt. Ett unikt material som är efterfrågat av både svenska och internationella forskare och institutioner. Förutom den stora boksamlingen finns det även handskrifter, musikalier, lokalhistorisk litteratur och släktforskningsmaterial så som arkiv och databaser. Här finns också Sveriges äldsta bok ”Skara-missalet” att beskåda i monter. Även den kulturhistoriska miljö där samlingarna förvaras, i en biblioteksmiljö från 1800-talet, är unik och av stort kulturhistoriskt värde. I gamla biblioteket finns sedan några år också Bokäventyret som även det erbjuder en unik verksamhet för barn och lockar besökare från hela regionen.

Biblioteket har ett nära samarbete med verksamheter inom Barn- och utbildningsförvaltningen samt Omsorgsförvaltningen för att ge god biblioteksservice till Skara kommuns invånare genom hela livet.

3.2 Skolbibliotek

Alla kommunala skolor i Skara har på olika sätt byggt upp skolbibliotek som en resurs åt elever och personal. Tidigare har skolbiblioteken hanterats utifrån varje skolas behov och prioriteringar. Sedan 2025 har skolbiblioteken inom Skara kommun utvecklats i enlighet med skollagens krav på bemannade skolbibliotek och befintliga resurser har stärkts med ytterligare bemanning i nära samarbete mellan Barn och utbildnings- och Kultur och fritidsförvaltningen.

På varje skola finns nu ett fungerande skolbibliotek med ett litteraturutbud anpassat efter skolornas behov. Varje skola har nu också tillgång till kvalificerad personal som utifrån ett biblioteksperspektiv aktivt arbetar som resurs och stöd för elevernas måluppfyllelse.

4. Omvärldsfaktorer

Samhället präglas av snabba förändringar och förändrade vanor. Biblioteken uppdateras ständigt och alla medborgare behöver förhålla sig till den digitala värld vi lever i idag. Den digitala utvecklingen med snabba förändringar inom medier och digital teknik, där digitala klyftor mellan användare och icke-användare leder till bristande jämlikhet avseende tillgänglighet till medier och kultur är något som biblioteken i sitt demokratiska uppdrag har en stor roll i att hjälpa till att utjämna.

Bibliotekens roll som mötesplats blir allt viktigare. Att kunna se medborgaren, våga utveckla och se kulturen som en viktig bärare av folkhälsan är en av bibliotekets viktigaste uppgifter. Genom att erbjuda rum för reflektion, samtal och skapande bidrar biblioteket till att stärka invånarnas välbefinnande, motverka ofrivillig ensamhet och främja en god existentiell hälsa i hela lokalsamhället.

Utbudet av medier måste vara rikt och varierat för att möta behov och önskemål hos befintliga och framtida användare. Allt fler medier blir tillgängliga digitalt och människor får allt fler digitala vanor. Det innebär inte att det fysiska biblioteket har blivit mindre relevant, tvärtom har bibliotekets funktion som plats för möten och upplevelser blivit allt mer betydelsefull.

Biblioteket är en av få platser i samhället där människor med olika bakgrund och i olika åldrar kan mötas spontant, utan krav och utan kostnad. Det är en neutral miljö som ger besökarna möjlighet till kunskap, upplevelser, rekreation och delaktighet. Det fysiska biblioteket är centralt för uppdraget att främja kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning i det demokratiska samhället. Biblioteken ska därför fortsätta att utvecklas som en välkomnande, tillgänglig och attraktiv plats för alla. Stifts- och landsbiblioteket i Skara är en mötesplats och en demokratisk plattform dit alla i samhället kan söka sig oavsett bakgrund och förutsättningar.

Enligt bibliotekslagen ska folkbiblioteken verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i samhället. Dessutom anger lagen att folkbiblioteken ska verka för att databaserad information görs tillgänglig för alla medborgare. Det innebär inte bara att tillhandahålla teknisk utrustning och tillgängliggöra digitalt innehåll, utan också att stödja och handleda användarna i att sortera, tolka och kritiskt värdera digital information. Det är en del av bibliotekens demokratiuppdrag att arbeta med digital folkbildning och att minska digitala klyftor.

För många, inte minst barn och unga, är digitala verktyg och kanaler en helt naturlig del av vardagslivet. Detta ställer krav på folk- och skolbiblioteken när det gäller kompetens och förhållningssätt och kräver att biblioteken jobbar med ett aktivt internt lärande.

4.1 Närvärldsfaktorer

Skaras demografi och invånarnas önskemål utgör viktiga närvärldsfaktorer för biblioteksplaneringen. Kommunens mångkulturella karaktär, med ett fjrtital språk representerade bland eleverna, indikerar ett behov av ett bibliotek som är inkluderande och erbjuder resurser på flera språk. Likaså måste verksamheten anpassas för att möta behoven hos en åldrande befolkning, vilket kräver ett brett perspektiv på tillgänglighet och service.

5. Skara Stifts- och landsbibliotek

5.1 Vision och mål

Skara stift och landsbibliotek ska:

- Vara tillgängligt och välkomnande för alla, oavsett ålder, bakgrund eller intressen.
- Erbjuder ett brett utbud av media och aktiviteter som inspirerar och engagerar våra besökare.
- Vara en mötesplats för kunskapsförmedling, kultur och demokrati, ett centrum för gemenskap, där människor kan samlas, lära sig och umgås.

Huvudmål

- Aktivt arbeta med läsfrämjande insatser och litteraturförmedling riktade mot alla målgrupper, med prioritering av barn och unga, samt kontinuerlig fortbildning för personalen inom dessa områden.
- Säkerställa att alla invånare, oavsett ålder, kön, etnicitet, funktionshinder eller socioekonomisk bakgrund, har tillgång till bibliotekets tjänster.
- Främja social inkludering och mångfald genom riktade program och aktiviteter.
- Utveckla verksamheten med digitala tjänster och resurser för att möta framtidens behov.
- Stödja invånarna i deras livslånga lärande genom ett brett utbud av utbildningsresurser, evenemang, workshops, föreläsningar och program.
- Involvera användare, föreningsliv och andra aktörer i bibliotekets verksamhet och utbud.
- Bevarande: Forskaravdelningens samlingar är världsunika och verksamheten har i uppdrag att ansvarsfullt bevara och tillgängliggöra

5.2 Prioriterade utvecklingsområden för Skara stift och landsbibliotek

- Samverkan mellan folkbiblioteken i Skara, Götene, Vara, Grästorp, Essunga och Lidköping, (Bibliotek Västra Skaraborg). För att uppnå en mer kostnadseffektiv verksamhet och bättre service gentemot användarna skall biblioteken, med utgångspunkt i ett gemensamt bibliotekssystem, låntagarregister och gemensam katalog, arbeta för en samordning kring mediebestånd och ökad tillgänglighet för låntagarna.
- Under den period denna biblioteksplan gäller har biblioteket ett prioriterat uppdrag i att stärka barn och ungas språkinlärning, läslust och läsförmåga.
- Samverkan med andra närliggande aktörer som Västergötlands museum, Skara skolscen, SLU, studieförbund och föreningslivet i kommunen.
- Samverkan mellan folkbiblioteket och skolbiblioteken inom grundskola och gymnasieskola kring läsfrämjande aktiviteter riktade mot eleverna. Dessutom ett utökat samarbete kring elevernas tillgång till ett utbud av litteratur och skolbibliotek som en pedagogisk resurs. Likaså ska samarbetet med förskolorna prioriteras för att nå barn och deras föräldrar med läsfrämjande aktiviteter i tidig ålder.
- Utveckla biblioteket som en mötesplats för kunskaps- och kulturförmedling. Både ur perspektiven moderna och anpassade lokaler samt med ett engagerande utbud av olika aktiviteter.

5.3 Folkbibliotekets roll vid samhällelig kris

Vid samhälleliga kriser är folkbiblioteket en viktig och tillgänglig samhällsresurs. Biblioteket bidrar till samhällets motståndskraft genom att erbjuda fri tillgång till tillförlitlig information, kunskap och digitala resurser i situationer där behovet av vägledning och trygghet är stort.

Genom personalens informations- och mediekompetens stödjer biblioteket invånare i att orientera sig i ett snabbt föränderligt informationsläge och motverka desinformation. Biblioteket kan även erbjuda praktiskt stöd, såsom tillgång till datorer, internet och hjälp med digitala samhällstjänster, vilket är särskilt betydelsefullt för invånare i digitalt utanförskap.

I samverkan med kommunens övriga verksamheter bidrar folkbiblioteket till trygghet, delaktighet och social sammanhållning även under samhälleliga påfrestningar.

6. Skolbibliotek

6.1 Vision och mål

Skolbiblioteken ska främja läsning, språkutveckling och lust att lära, samt ge eleverna förmåga att söka, värdera och använda information kritiskt och ansvarsfullt. Biblioteken ska vara inkluderande och bidra till likvärdig utbildning genom att erbjuda en trygg och inspirerande miljö där alla elever har möjlighet att utveckla sitt språk, sin kunskap och sin kreativitet.

Skolbiblioteken i Skara kommun ska stödja skolans uppdrag enligt Skollagen och läroplanerna, genom att:

- vara en integrerad del av skolans pedagogiska verksamhet och utgöra en pedagogisk resurs som aktivt bidrar till elevernas lärande, måluppfyllelse och personliga utveckling i skolans alla ämnen.
- erbjuda planerade läsfrämjande insatser.
- samverka med pedagoger vid tematiskt arbete och projekt
- erbjuda ett aktuellt och relevant mediebestånd, anpassat efter elevers olika behov.
- erbjuda vägledning och undervisning inom medie- och informationskunnighet.
- vara tillgängliga för alla elever.

6.2 Prioriterade utvecklingsområden

- Likvärdig biblioteksresurs. Under planperioden ska utvecklingsarbetet med skolbiblioteken syfta till att få en likvärdig biblioteksresurs på Skara kommuns skolor. I detta ska tas hänsyn till mediebestånd och bemanning i relation till elevantal.
- Läsfrämjande Läsning har stor betydelse genom hela livet och skapar förutsättningar för att kunna vara delaktig i samhället. Det är därmed en fråga om både demokrati och rättigheter. I skolan handlar det läsfrämjande arbetet om likvärdighet och om att ge alla elever likvärdiga förutsättningar att delta i utbildning, kultur och samhällsliv. Störst fokus kring det läsfrämjande arbetet ska ligga på grundskolan till och med årskurs 6.
- Medie- och informationskunnighet: I begreppet MIK, medie- och informationskunnighet, ingår en mängd färdigheter och kunskaper. Det handlar om praktiska kunskaper i att kunna använda informationsverktyg, både digitala och analoga, samt om att utveckla intellektuella färdigheter för att kunna värdera och hantera information på ett säkert, användbart och etiskt sätt. Vissa delar av MIK har lärarna mest kompetens inom, medan skolbibliotekspersonalen

har specialkompetenser inom till exempel informationssökning och källkritik. Därför är det nödvändigt med samarbete mellan lärarna och skolbibliotekspersonalen. Störst fokus i arbetet med medie- och informationskunnighet ska ligga från årskurs 7 till och med gymnasiet.

6.3 Organisation och ansvar

- Rektor ansvarar för att skolbibliotek finns tillgängligt och används i undervisningen.
- Skolbibliotekarie och skolbiblioteksansvarig ansvarar för planering, genomförande och utveckling av skolbiblioteksverksamheten.
- Pedagogisk personal ansvarar för att samverka med skolbiblioteket i undervisningen.

7. Uppföljning

Biblioteksplanen är en del av Skara kommuns ledningssystem och ska följas upp i likhet med övriga uppföljningsprocesser. Skara Stift och landsbibliotek verksamhet redovisas i Kultur och Fritids uppföljning

Skolbiblioteksverksamheten följs upp årligen inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete.

Uppföljningen ligger till grund för vidare utveckling och revidering av planen.

8. Planperiod

Skara kommuns biblioteksplan gäller till och med 2030-12-31 eller till dess att denna plan ersätts med en ny, reviderad, biblioteksplan.